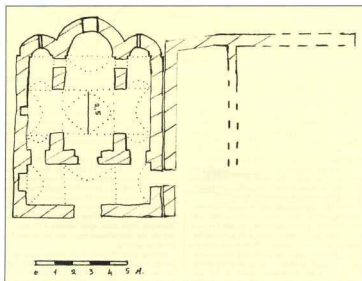

ΤΟ ΑΣΚΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΑΓΙΑΤΙ (ΒΟΓΙΑΤΙ) ΤΟΥ ΠΕΝΤΕΛΙΚΟΥ ΟΡΟΥΣ

Χρήστος Νικολόπουλος
Φοιτητής της Θεολογικής Σχολής Αθηνών

Κάτοψη της
Φραγκοκκλησίας
στο Βαγιατί μαζί με τα
παράκλιμα κτίσματα.

όμως να είναι και παλαιότερη, δεδομένου ότι στη δόμησή της έχουν χρησιμοποιηθεί μεγάλοι σπτόπλιθοι. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής Αναστάσιος Ορλάνδος: «Ο ναός είναι περίπου τετράγωνος, 8,20 x 9,10 μ., τύπου σταυροειδούς εγγεγραμμένου μετά τρούλλου. Η κάτοψις του είναι η αυτή προς την των δικονίων με μόνην την διαφοράν ότι τους κίονας αντικαθίσταν ενταύθα δύο λιαν εξεχουσαι παραστάδες του δυτικού τείχους, ως συμβαίνει και εν τω εν Αθηναίς ναώ των Αγίων Θεοδώρων. Ο ναός προς ανατολάς καταλήγει εις τρεις ημικυκλικάς κόγχας, προς δύσμάς δε έχει νάρθηκα. Η τοιχοποιία του είναι μάλλον ακανόνι-

Αιώνες προ της ιδρύσεως της Μονής Πεντέλης (1578) από τον όσιο Τιμόθεο (Αρχιεπίσκοπο Ευρίπου), το Πεντελικό όρος, το οποίο αναφέρεται ως όρος Μεντέλη σε πατριαρχικό σιγίλιο του 1678, έσφυζε από την παρουσία πολλών ασκητηρίων, τα οποία οι ασκητές συνήθιζαν να χτίζουν δίπλα σε πηγές διαυγούς ύδατος. Ένα από αυτά είναι και η Φραγκοκκλησιά, στην περιοχή Βαγιατί του «όρους Αμώμων».

Η μισοερειπωμένη εκκλησία, που δεν είναι γνωστό σε ποιον άγιο είναι αφιερωμένη, με κτίσματα στη νότια πλευρά και τρία τέσσερα εντοπισμένα λείψανα καταλυμάτων –ίσως ασκητών–, βρίσκεται βορειοδυτικά της Μονής Αγίου Νικολάου Καλλισίων και βορειοανατολικά της Ράχης Χρυσούλης (Καραούλι) σε υψόμετρο 640 μέτρων. Η εκκλησία, αν κρίνουμε από το μέγεθός της, πρέπει να αποτελούσε μεγάλο ασκητήριο του 14ου ή του 15ου αιώνα, ίσως

Βόρεια όψη.
Διακρίνονται οι δύο κόγχες
και οι εσωτερικοί τοίχοι.
(Οκτώβριος 2000)

στος, παραμεμιγμένη μετά πλίνθων. Τα φερόντα του κεντρικών τρούλλων τέσσαρα τόξα (σημερα δεν σώζεται κανένα) ήσαν κατασκευασμένα διά μεγάλων σιποπλίνθων διαστάσεων 0,43 x 0,20 x 0,04 μ. Τα κατά τας τέσσαρας γωνίας του περιγεγραμμένου ορθογωνίου διαμερισματα εκκαλύπτοντο διά κυλινδρικών θόλων, κατά το εν τη επαρχία επικρατούν σύστημα¹. Το ιερό του ναού έχει βορειοανατολική διεύθυνση (60° απόκλιση από την ανατολή), λόγω της κλίσεως του εδάφους.

Η πρώτη αναφορά στη Φραγκοκκλησιά ως ασκητήριο του Πεντελικού όρους γίνεται στα απομνημονεύματα του ηγουμένου της Ιεράς Μονής

Πεντέλης Κυρίλλου Β' Δέγλερ (1844-1868) —ή λεγομένη Φραγκοκκλησία εις το Βογιάτι²—, ο οποίος επεράτισε τα απομνημονεύματά του κατά το έτος 1884. Ο καθαρός βυζαντινός τύπος όμως του ναού αποκλείει την άποψη της υπό των Φράγκων κατασκευής του. Πιστεύω ότι, με την έλευση του όσιου Τιμόθεου στο Πεντελικό όρος και τη συγκέντρωση όλων των ασκητών από όλα τα ασκητήρια στη νεοϊδρυθείσα Ιερά Μονή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Πεντέλης, το παρόν ασκητήριο θα πρέπει να εγκαταλείφθηκε, ίσως όχι αμέσως, από τους ορθόδοξους ασκητές, με αποτέλεσμα την παραχώρησή του σε Φράγκους (Λατίνους) μοναχούς ή την κατάληψή του από αυτούς. Είναι αξιοσημείωτο πάντως ότι ο Γερμανός τοπογράφος Κάουπερτ (Kaupert 1813-1891), στους χάρτες του, δείχνει το παρόν ασκητήριο ερειπωμένο και δεν αναγράφει το όνομά του, όπως κάνει με άλλα ασκητήρια, γεγονός που υποδεικνύει ότι είχε προ ετών εγκαταλειφθεί. Τη Φραγκοκκλησιά του Χαλανδρίου (η οποία προ ετών ανασκάφηκε) την αναφέρει ως Franko Monastiri (Μοναστήρι των Φράγκων) και ως Kapelle Ruine (ερείπια εκκλησίας). Η εποχή που ο Κάουπερτ επισκέφθηκε το Πεντελικό όρος, συμπίπτει με την εποχή που ο ηγούμενος της Ιεράς Μονής Πεντέλης (ή Μεντέλης) Κύριλλος Β' Δέγλερς αποπεράττωνε τη συγγραφή των απομνημονευμάτων του.

Όλα τα παραπάνω με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το ασκητήριο στην περιοχή Βαγιατί του Πεντελικού όρους θα πρέπει να κατασκευάστηκε και να στελεχώθηκε από ορθόδοξους μοναχούς από τον 13ο

ή τον 14ο αιώνα μέχρι τα τέλη του 16ου αιώνα. Τότε ίσως να γνώρισε και τη μεγαλύτερη ακμή του, δεδομένου ότι δεν είχε ακόμα ιδρυθεί η Μονή Πεντέλης. Από τον 17ο αιώνα μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα θα πρέπει να είχε παραχωρηθεί σε Φράγκους μοναχούς ή να είχε καταληφθεί από αυτούς. Τέλος, πάνω στο ίδιο μονοπάτι που οδηγούσε από τη Μονή Πεντέλης στο Βαγιατί, ιδρύθηκε το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου Καλησίων (16ος αιώνας).

Σημειώσεις

1. Ορλάνδος, Αναστάσιος, Μεσαιωνικά μνημεία της πεδιάδας των Αθηνών και των κλιτύων, Υψητού-Πεντελικού-Παρθένου και Αγιάλεϊ, τεύχος Γ', Αθήνα 1933, σ. 193.
2. Καμπούρογλου, Δημήτριος, Μελέται και έρευναί. Τα Αττικά, Αθήνα 1923, σ. 85.

Δυτική άποψη.
Η είσοδος του ναού.
Διακρίνεται η αριστερή παραστάδα όρθια και η δεξιά πλαγισμένη. Διακρίνεται η θέση του παραθύρου του ιερού. (Οκτώβριος 2000)

Δυτική άποψη του ναού στο Βαγιατί του Πεντελικού όρους. (Οκτώβριος 2000)

Λεπτομέρεια του εσωτερικού τείχους. (Οκτώβριος 2000)

